

небезпечні і тому менш цікаві для Володаря». Напроти, злочини, які перешкоджали або обмежували функції правителя вважалися край небезпечними. До того ж, правитель наділений «божественною владою» мав бути надійно захищений. Надійний і ефективний метод захисту – застосування покарань.

Отже, покарання у країнах Стародавнього сходу це, насамперед, політичний інструмент, який використовувався правителем для боротьби з політичними опонентами, централізації влади і зміцнення деспотії, утримання в покорі підданих. Що таке право у Стародавньому світі не знали. Перші «уложення законів» по суті являли собою «уложення про покарання». Покарання ще не стало окремим інститутом. Відбувалося поступове становлення системи покарань. На цей процес великий вплив мала релігія та мораль того часу.

Одержано 12.10.2017

УДК 94(477)«1917»

Ігор Альбертович ЛОГВИНЕНКО,

*завідувач кафедри теорії та історії держави
і права факультету № 1*

*Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат історичних наук, доцент;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1505-4418>*

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ У 1917 РОЦІ: УРОКИ ІСТОРІЇ

Сьогодні історія Української революції 1917–1921 рр. має чималу історіографію. Вітчизняні науковці присвячували свої роботи як окремим подіям тих буремних років, так і створювали узагальнюючі праці, де розглядалися особливості національного державотворення того періоду. На початок революції основний масив українських земель входив до складу Російської імперії. З поваленням самодержавства у тодішніх, так званих, «національних окраїнах імперії», серед яких була і Україна, націонал-патріотичні сили активно включилися у боротьбу за владу. 7 березня 1917 р. була створена Українська Центральна Рада (УЦР), яка 10 червня своїм I Універсалом проголосила автономію України. Через декілька днів 15 червня було сформовано Генеральний Секретаріат УЦР, який фактично почав виконувати функції уряду. Усе це край негативно сприймалося у Петрограді. Вже наступного дня

Тимчасовий уряд звернувся до українського народу з відозвою у якій заявив про неправомірність «оголошення України суверенною державою». І Всеросійський з'їзд Рад робітничих і солдатських депутатів взагалі назвав І Універсал незаконним. Майже всі загальноросійські політичні партії негативно поставилися до проголошення автономії України. Ставлення до Універсалу наочно показало ставлення російського шовінізму до прагнення українського народу самостійно творити своє життя. Тиск на Центральну Раду, заклики скасувати проголошену автономію ні до чого не призвели. Тоді Петроградський уряд вдався до іншого методу – переговорів з українськими лідерами. На жаль, керманічі УЦР не зуміли виявити твердість та відстояти автономію України. Прийнятий Радою 3 липня II Універсал по суті являв собою договір між УЦР та Тимчасовим урядом. Національні лідери відмовлялись від самостійного вирішення питання про автономію України. Це мали зробити Установчі збори терміни виборів та скликання яких не були чітко визначенні. До того ж, УЦР зобов'язувалась виконати низку вимог центральної російської влади – поповнити свій склад на 30 % представниками національних меншин, що проживали в Україні, сформувати новий склад Генерального Секретаріату та розробити його Статут, які мали затверджуватись у Петрограді тощо.

Отже, події які передували прийняттю II Універсалу та його зміст переконливо показували, що українські політики у своїй більшості не були готовими до самостійних, рішучих дій у справі національного державотворення. Напроти, петроградська влада, російський політикум того часу виступили «єдиним фронтом» проти українських домагань автономії, оскільки не уявляли навіть за можливе існування України поза межами Російської імперії (з вересня 1917 року – республіки).

Після Жовтневого перевороту у Петрограді до влади прийшли більшовики. Було сформовано новий російський уряд – Раду Народних Комісарів на чолі з В. Леніним. Більшовицький лідер та його прибічники, які до взяття влади пропагували право націй на самовизначення, тепер активно втручаються в українські справи, оскільки були переконані, що існування радянської системи в Росії не можливе без України. Показовою стала промова Л. Троцького перед агітаторами-комуністами, які мали в Україні проводити більшовицьку пропагандистську роботу. «... нам необхідно повернути Україну Росії, – наставляв він. – Без українського вугілля, заліза, руди, хліба, солі, Чорного моря Росія існувати не може, вона

задихнеться, а з нею і радянська влада і ми з вами... задля досягнення встановленої мети усі засоби однаково хороші... Україна повинна бути нашою, і нашою вона буде тільки тоді, коли буде радянською».

Більшовицькі осередки в Україні отримували чималу фінансову підтримку з Петрограду. У своїх спогадах член Київської організації РСДРП (б) Ф. Гнеповський пише, що за ініціативи В. Леніна у грудні 1917 року українські більшовики отримали значні кошти – 3 млн 200 тис. карбованців. Цікавим є те, що у цей час, незважаючи на розпочату військову агресію, Рада просила у Раднаркому 500 тис. карбованців задля врятування фінансової системи й економіки на той момент вже проголошеної УНР. Зрозуміло, що ніякий грошей Центральна Рада не отримала.

Нерішучість та неоднозначність у поглядах тогочасних політиків на майбутнє України знайшла своє відображення у III Універсалі, яким, з одного боку, проголошувалась Українська Народна Республіка, а з іншого – заявлялось про збереження федеративного зв'язку з Росією. Історія прийняття III Універсалу, як слушно відзначив історик І. Лисяк-Рудницький, показала наявність в українській політиці двох альтернативних концепцій національної державності – «федералістичної» та «самостійницької». У жовтні-листопаді 1917 року прибічники федералізму мали переважну більшість в УЦР. Не був виключенням і сам М. Грушевський, який писав, що «Всеукраїнська федерація для нас не є чимось особливо цінним... ми хочемо федерації всесвітньої». В. Винниченко найближчим завданням Ради вважав створення нового федеративного уряду «не із центру, який гниє, а з окраїн, які ще здорові».

Лише зі створенням радянської УНР у Харкові і початком агресії військ Раднаркому Росії на Київ більшість українського політикуму схиляється до необхідності самостійного державотворення. УНР з центром у Харкові стала зручним плацдармом через який радянська Росія розпочала військову агресію на Україну. Відтепер на усі заклики українських урядовців припинити це вторгнення Раднарком відповідав, що він не втручається у внутрішні справи України, а «війна йде між двома УНР – харківською та київською».

З прийняттям 9 січня 1917 року IV Універсалу розпочався самостійницький етап державного будівництва. Українська Народна Республіка проголошувалась самостійною, незалежною, вільною, суверенною державою. Створювалось «нове правительство» – Рада Народних Міністрів. Цей надзвичайно важливий документ було

прийнято у складних умовах військової агресії Росії, внутрішньопартійних протиріч і чвар у самій Центральній Раді. Національні політики не зуміли згуртуватися навіть в умовах загальної загрози. Помилки УЦР призвели до втрати авторитету і підтримки простого українського люду. Це врешті-решт стало причиною політичної поразки Центральної Ради. Спроба врятувати ситуацію прийняттям 29 квітня довгоочікуваної Конституції УНР ні до чого не призвела. Було запізно, час втрачено.

Історія УЦР багато в чому повчальна. Сьогодні Україна проходить важкі випробування: анексія Росією Криму, вторгнення її військ на сході України, інформаційна війна, пропаганда т.зв. «руського миру» тощо. Усі ці та інші дії, способи та методи Росії відносно України не нові. Багато в чому вони повторюють те, що було у 1917 році. Це і проголошення т.зв. ДНР-ЛНР, через які російські війська розпочали де-факто війну проти України. Але при цьому В. Путін, не визнаючи факт агресії, заявляє про невтручання у внутрішні справи України, де начебто йде громадянська війна. Пропаганда «російського миру» сьогодні схожа з більшовицькою 1917 року, в основі якої була демагогія, бажання дезорієнтувати населення, перекручування фактів та відверта брехня.

Історія Центральної Ради є показовою для сучасних українських політиків. Одна з основних причин, що призвела до поразки УЦР і, врешті, через яку не вдалося відстояти Українську Народну Республіку – це відсутність необхідної консолідації національних політичних сил у вирішенні нагальних державних справ (створення і розбудова власної армії, своєчасне вирішення соціальних, економічних проблем, ефективність роботи законодавчого та виконавчого органів влади тощо). Сьогодні також політичні партії і блоки є достатньо роз'єднані. На жаль, доволі часто політики відстоюють корпоративні або ж вузькопартійні, а інколи і власні інтереси, а нагальні загальнодержавні рішення приймаються із запізненням, що, безумовно, негативно впливає на імідж та авторитет влади не тільки серед громадян, а й на міжнародній арені.

На наше переконання, необхідно враховувати досвід минулого, зробити відповідні уроки задля уникнення помилок сьогодні, коли Україна відстоює власну незалежність у протистоянні з небезпечною путінською, по суті імперською Росією.

Одержано 12.10.2017

